

Instagram: stela_knjige

Facebook: stela

www.stelaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA

Kristin Hannah

The Women

Copyright © 2024 by Kristin Hannah

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2025

ZA IZDAVAČA

Marko Sabovljević

UREDNIK

Marina Sabovljević

LEKTURA I KOREKTURA

Lidija Cenić

DIZAJN KORICA

Siniša Subotić

SLOG I PRELOM

Dizajn studio Layout

ŠTAMPA

Alpha print, Zemun

TIRAŽ

1.000

IZDAVAČ

Publik praktikum, imprint Stela

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA

2025

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

KRISTIN HANA

ŽENE

Prevela sa engleskog
Gordana Subotić

Stela

Ovaj roman je posvećen hrabrim ženama koje su služile u Vijetnamu. Te žene, mnoge među njima medicinske sestre i mnoge među njima odrasle na ponosno ispričanim porodičnim pričama o junaštvu u Drugom svetskom ratu, odazvale su se pozivu svoje zemlje na oružje i otišle u rat. Vratile su se kući i u zemlju koja na mnogo načina nije marila za njihovu službu i u svet koji nije želeo da čuje njihova iskustva; njihova posleratna borba i njihove priče često su zaboravljane ili marginalizovane. Ponosna sam što imam priliku da osvetlim njihovu snagu, otpornost i istrajnost.

I svim veteranima i pripadnicima Nacionalnog udruženja porodica ratnih zarobljenika i nestalih u jugoistočnoj Aziji.

I na kraju, medicinskom osoblju koje se borilo protiv pandemije i toliko mnogo pružilo da bi pomoglo drugima.

Hvala vam.

PRVI DEO

*Ovaj rat je... proširio generacijski jaz tako mnogo da je
zapretio da pocepa zemlju.*

– Frenk Čerč

1.

Ostrvo Koronado, Kalifornija

Maj 1966.

Imanje Makgratovih opasano zidom i zatvoreno kapijom bilo je svet za sebe, zaštićen i privatn. Tog sutona prozori u tjudorovskom stilu sijali su kao dragulji usred bujnog krajolika punog rastinja. Krošnje palmi njihale su se iznad glava; sveće su plutale po bazenu, a zlatne lanterne visile s grana velikog kalifornijskog hrasta, konobari u crnom kretali su se kroz lepo obučeno mnoštvo noseći srebrne poslužavnike pune šampanjca, dok je džez trio tiho svirao u uglu.

Dvadesetogodišnja Franses Grejs znala je šta se od nje očekuje te večeri. Trebalo je da bude slika i prilika lepo vaspitane mlade dame, osmehnute i spokojne. Bilo kakve neprikladne emocije morale su biti prigušene, potisnute i prećutane. Lekcije kojima je Frenki naučena u kući, crkvi i u Akademiji za devojke *Sent Bernadet* ulile su joj snažan osećaj za prikladno ponašanje. Nemiri koji su u poslednje vreme potresali zemlju, erupcije besa koje su izbijale na gradskim ulicama i u univerzitetkim kampusima za nju su bili dalek i nepoznat svet, jednako kao što je to sukob u dalekom Vijetnamu.

Kružila je između gostiju, pijuckala ledenohladnu *koka-kolu*, pokušavajući da se osmehuje, svaki čas zastajući da pročaska s prijateljima svojih roditelja, nadajući se da se njena zabrinutost ne vidi. Sve vreme je u mnoštvu pogledom tražila svog brata, koji je kasnio na sopstvenu zabavu.

Finli, Frenkin stariji brat, bio joj je idol. Oduvek su nerazdvojni, dvoje crnokose dece plavih očiju, s manje od dve godine razlike u godinama, provodila su duga kalifornijska leta bez nadzora odraslih, vozeći bicikle s kraja na kraj uspavanog ostrva Koronado, retko kad se vraćajući kući pre mraka.

Ali on sada ide tamo gde ga ona ne može pratiti.

Brujanje automobilskog motora poremetilo je tihu zabavu; čulo se rafalno trubljenje automobila.

Frenki je videla svoju majku kako se trgla od te buke. Bet Makgrat je bilo mrsko sve što je razmetljivo ili vulgarno, i svakako nije verovala u najavljivanje sopstvenog prisustva trubljenjem.

Nekoliko trenutaka kasnije, Finli je upao kroz zadnju kapiju, njegovo naočito lice bilo je zajapureno, a pramen kovrdžave crne kose padao mu je na čelo. Njegov najbolji prijatelj Raj Volš prebacio mu je ruku preko ramena, ali nijedan nije izgledao stabilno na nogama. Smejali su se pijano, pridržavali jedan drugog, dok je još nekoliko njihovih prijatelja teturajući se iza njih stizalo na zabavu.

Besprekorno odevena, u haljini za svečane prilike, s raskošnom frizurou, majka je pošla ka grupi mladih nasmejanih momaka i devojaka. Nosila je bisere koje joj je baka ostavila, tano podsećanje da je Bet Makgrat nekad bila Bet Aleksander, od Aleksanderovih iz Njuport Biča. „Momci”, rekla je svojim glasom učenice škole za lepe manire. „Baš lepo što ste napokon stigli.”

Finli se odmakao od Raja, pokušavši da se uspravi.

Otac je načinio pokret ka bendu i muzika se zaustavila. Iznenada su se začuli zvuci ostrva Koronado u večeri poznog proleća – grleno predenje okeana, šapat krošnji palmi iznad glava, pseći lavež niz ulicu ili na plaži. Otac je istupio u svom crnom odelu šivenom po meri, snežnobeloj košulji i sa crnom kravatom, držeći cigaretu u jednoj, a *menhetn* u drugoj ruci. Sa svojom vrlo kratkom kosom i četvrtastom vilicom, pomalo je

ličio na bivšeg boksera koji je postao veoma poznat i naučio da se lepo oblači, što nije bilo daleko od istine. Čak i u tom naočitom, lepo obučenom mnoštvu, on i majka su se isticali, zračili su uspešnošću. Ona je poticala iz stare bogate porodice i uvek je bila na vrhu društvene lestvice; on se uspeo svojim trudom kako bi samouvereno stajao pored nje.

„Prijatelji, porodice, sveži diplomci”, rekao je gromkim glasom. Kad je Frenki bila mala, on je još imao nagoveštaj irskog akcenta i svojski se trudio da ga se oslobodi. Često je pokušavao da „proda” svoj imigrantski mit, priču o teškim počecima i napornom radu. Retko je pominjao sreću i priliku koja mu se ukazala pošto se oženio šefovom ćerkom, ali svi su to znali. Takođe su znali da je posle smrti Betinih roditelja Frenkin otac Konor više nego utrostručio njihovo bogatstvo, marljivo razvijajući *Kalifornija nekretnine*.

Prebacio je ruku oko tananog struka svoje žene, privukavši je najbliže što je bilo dozvoljeno u javnosti. „Zahvalni smo što ste došli da nam pomognete da kažemo *bon voajaž* našem sinu, Finliju.” Osmehnuo se. „Nema više plaćanja kaucije za njega u dva ujutru u policijskoj stanici Koronada, posle neke smešne trke automobilima.”

Ponegde se čuo smeh. Svi su na toj zabavi znali za zaobilazni put kojim je Finli stigao do odraslog doba. Od najranijih dana bio je zlatni dečak, neukrotivo dete koje je moglo da omekša i najtvrdja srca. Ljudi su se smejali njegovim vicevima; devojke su ga svuda pratile. Svi su voleli Finliju, ali većina je bila saglasna da su s njim pune ruke posla. Ponavljao je četvrti razred, više zbog stalnih nestašluka nego zbog bilo čega drugog. Ponekad je pokazivao nepoštovanje u crkvi i sviđale su mu se devojke u kratkim suknjama i sa cigaretama u torbicama.

Kad je smeh zamro, njegov otac je nastavio: „Nazdravljam Finliju i njegovoj velikoj pustolovini. Ponosni smo na tebe, sine!”

Pojavili su se konobari s bocama *dom perinjona* koji su dolivali u čaše; zveckanje stakla o staklo ispunilo je vazduh. Gosti su okružili Finlija; muškarci su ga tapšali po ramenu čestitajući mu. Devojke su se probijale napred, nadmećući se za njegovu pažnju.

Otac je mahnuo ka bendu i ponovo se začula muzika.

Osećajući se izostavljenom, Franses je ušla u kuću, pa prošla kroz veliku kuhinju gde su dobavljači hrane vredno ređali kanapee na poslužavnik.

Zavukla se u radnu sobu svog oca. To joj je bilo omiljeno mesto kad je bila mala. Velike kožne fotelje *česterfield*, taburei, dva zida puna knjiga, masivni radni sto. Upalila je svetlo. Soba je mirisala na staru kožu i cigare, s nagoveštajem skupog losiona posle brijanja. Uredno složene dozvole za gradnju i arhitektonski planovi ležali su na stolu.

Ceo jedan zid radne sobe bio je posvećen porodičnoj istoriji. Bile su tu uramljene fotografije koje je majka nasledila od svojih roditelja, čak i nekoliko onih koje je otac doneo sa sobom iz Irske. Tu je bila fotografija pradede Makgrata u vojničkoj uniformi kako pozdravlja ka foto-aparatu. Pored te slike bio je uramljen orden iz rata koji je njen deda Franses dobio u Prvom svetskom ratu. Fotografija s venčanja njenih roditelja stajala je između uramljenog Purpurnog srca njenog dede Aleksandera i novinskog isečka sa slikom broda na kojem je služio dok uplovljava u luku na kraju rata. Nema fotografija njenog oca u uniformi. Na njegovu veliku sramotu, okarakterisan je kao 4-F¹ i nije primljen u vojsku. To je nešto na šta se žalio privatno, samo svojoj porodici i samo kad pije. Posle rata je ubedio dedu Aleksandera da počne da gradi dostupne kuće u San Dijegu za veterane povratnike iz rata. Otac je to nazvao doprinosom

¹ Prema klasifikaciji Američke regrutne službe, osobe koje nisu fizički, psihološki ili moralno spremne za vojsku. (Prim. prev.)

ratnim naporima i postigli su spektakularan uspeh. U razgovoru je uvek bio tako „vojnički ponosan” na to, da se činilo da su s vremenom svi na Koronadu zaboravili da on nije služio. Tu nije bilo fotografija njegove dece, još ne. Njen otac je verovao da moraš zaslužiti da se nađeš na tom zidu.

Frenki je čula kako se vrata tiho otvaraju iza nje i neko kaže: „O, izvini. Nisam hteo da se namećem.”

Okrenula se i ugledala Raja Volša na vratima. Držao je koktel u jednoj ruci i paklu *old gold* cigareta u drugoj. Nije bilo sumnje da je tragao za mirnim mestom gde će zapaliti.

„Krijem se od zabave”, rekla je. „Izgleda da nisam baš u slavljeničkom raspoloženju.”

Ostavio je otvorena vrata iza sebe. „Valjda sam i ja isto namumio. Verovatno me se ne sećaš...”

„Džozef Rajerson Volš; poznat kao Raj. Kao viski”, rekla je Frenki, pokušavši da se osmehne. „Zašto se kriješ? Ti i Fin ste kao nokat i meso. Obojica volite dobru zabavu.”

Dok se približavao, srce joj je malo poskočilo. Tako je delovao na nju od njihovog prvog susreta mada nikad nisu zaista razgovarali. Nije znala šta da mu kaže sad kad je bila pomalo tužna. Usamljena.

„Nedostajće mi”, tiho je rekao.

Osetila je peckanje suza i brzo se okrenula na drugu stranu, suočivši se sa zidom uspomena; Stao je pored nje. Zurili su u porodične fotografije i uspomene. Muškarci u uniformama, žene u venčanicama, ordenje za hrabrost i zadobijene rane, u trougao savijena američka zastava koju je dobila njena baka po ocu.

„Kako to da tu nema slika žena, ako se izuzmu ove s venčanja?”, upitao je Raj.

„To je zid heroja. Njime se odaje počast žrtvama naše porodice tokom služenja zemlji.”

Pripalio je cigaretu. „Žene mogu da budu heroji.”

Frenki se nasmejala.

„Šta je tu smešno?“

Okrenula se ka njemu, otrevši suze iz očiju. „Ja... pa... ne misliš...“

„Da“, rekao je spustivši pogled ka njoj. Nije mogla da se seti da ju je neki muškarac ikad gledao na takav način, tako prodorno. To ju je nateralo da zadrži dah. „Ozbiljan sam, Frenki. Ovo je 1966. Ceo svet se menja.“

Satima kasnije, kad su gosti počeli učtivo da odlaze, Frenki je zatekla sebe kako i dalje razmišlja o Raju i onome što je rekao.

Žene mogu da budu heroji.

Niko joj nikada nije rekao tako nešto. Ni njeni nastavnici u *Sent Bernadet*, ni njeni roditelji. Čak ni Finli. Zašto joj nikad nije palo na pamet da devojke, žene mogu da imaju mesto na zidu očeve radne sobe jer su uradile nešto herojsko ili važno, da žena može da izmisli ili otkrije nešto ili da bude medicinska sestra na bojnopolju, da doslovno može da spasava živote?

Pomisao na to bila je kao zemljotres, preokret njenog ušančenog pogleda na svet, na samu sebe. Godinama su joj govorili – dadilje, nastavnici, majka – da je služba medicinske sestre odlična profesija za ženu.

Nastavnica. Medicinska sestra. Sekretarica. To je bila prihvatljiva budućnost za devojke kao što je ona. Upravo prošle nedelje majka ju je slušala kako govori o poteškoćama u savladavanju višeg nivoa biologije i blago joj je rekla: *Koga je briga za žabe, Franses? Bićeš medicinska sestra samo dok se ne udaš. I kad smo kod toga, vreme je da počneš da razmišljaš o tome. Prestani da juriš kroz školske godine i uspori. Koga je briga hoćeš li ranije diplomirati? Treba više da izlaziš.* Frenki je naučena da veruje da joj je posao da bude dobra domaćica, da podiže

lepo vaspitanu decu i održava prijatan dom. U njenoj katoličkoj srednjoj školi danima su učili kako da besprekorno ispeglaju rupice za dugmad, kako da precizno saviju salvetu, kako da elegantno postavje sto. U Ženskom koledžu u San Dijegu nije bilo mnogo buntovnica među njenim drugaricama iz razreda i prijateljicama. Devojke su se smejale svom trudu da završe takozvani koledž za udaju. Čak ni njen izbor diplome medicinske sestre nije zahtevao previše samoposmatranja; sve na šta se istinski koncentrisala bilo je da dobije dobre ocene i učini svoje roditelje ponosnim.

Dok su muzičari pakovali instrumente, a konobari skupljali prazne čaše, Frenki je izula sandale, pa izašavši iz dvorišta, tamarala opustelim Okeanskim bulevarom, širokom, popločanom ulicom koja je odvajala kuću njenih roditelja od obale.

Zlatni pesak plaže Koronado pružao se pred njom. Levo je bio čuveni Hotel *Koronado*, a desno velika Mornarička avio-baza Nort Ajlend, koja je nedavno priznata za rodno mesto mornaričke avijacije.

Svež noćni povetarac milovao joj je kosu ošišanu u bob do brade, ali nije mogao da doskoči sloju laka za kosu *akva net*, koji je svaki pramen držao na mestu.

Sela je na hladan pesak, obujmila rukama savijena kolena i zagledala se u talase. Pun mesec lebdeo je iznad nje. Nedaleko odatle, logorska vatra na plaži svetlucala je narandžastim sjajem; miris dima doplovio je kroz noćni vazduh.

Kako jedna žena da prokrči sebi prolaz u svet? Kako da započne putovanje bez pozivnice? Finliju je lako; njemu su utrli put. Trebalo je da radi ono što su radili svi muškarci iz porodica Makgrat i Aleksander: da časno služi svojoj zemlji i preuzme porodični posao s nekretninama. Niko nikad nije nagovestio bilo kakvu budućnost za Frenki, osim budućnosti u braku i majčinstva.

Čula je smeh iza sebe, trčanje. Mlada plavokosa žena izula je cipele na žalu, prskajući. Raj je trčao za njom, smejući se i ne potrudivši se da se izuje. Neko je u pozadini pevao *Walk Like a Man*.

Finli se sručio pored Frenki, pijano naletevuši na nju. „Gde si ti cele večeri, lutko? Nedostajala si mi.”

„Hej, Fine”, tiho je rekla. Naslonivši se na njega, prisećala se njihovog života na toj plaži; kao deca, gradili su složene zamkove od peska i kupovali ledene sladolede iz čangrljavog sladoledžijinog kamiona, koji je leti prolazio gore-dole Okeanskim bulevarom. Duge sate su provodili na daskama za surfovanje, noge su im visile sa strane, razgovarali su pod vrelinim suncem dok su čekali pravi talas, deleći svoje najdublje tajne.

Uvek zajedno. Najbolji drugovi.

Znala je šta mu je sada potrebno od nje; trebalo je da kaže Finu da je ponosna na njega i otpravi ga sa osmehom, ali nije mogla. Njih dvoje nikad nisu lagali jedno drugo. Nije joj se činilo da je sad trenutak da počnu. „Fine, jesu li siguran da treba da ideš u Vijetnam?”

„Ne pitaj šta tvoja zemlja može da učini za tebe; zapitaj se šta ti možeš da učiniš za nju.”²

Frenki je uzdahnula. Njoj i Finliju je predsednik Kenedi bio idol. Njegove reči su im nešto značile, kako je onda mogla da im se suprotstavi. „Znam, ali...”

„Nije opasno, Frenki. Veruj mi. Diplomirao sam u Mornaričkoj akademiji, oficir sam bezbedno raspoređen na brod. Vратиću se za tren oka. Jedva da ćeš imati vremena da ti nedostajem.”

Svi su govorili isto: komunizam je zlo koje se mora zaustaviti; to su bile godine hladnog rata. Opasna vremena. Ako je

² Čuvena izjava Džona Kenedija prilikom njegovog inauguracionog govora. (Prim. prev.)

velikog čoveka kao što je predsednik Kenedi usred bela dana mogao da ustreliti *crveni* u Dalasu, kako bi bilo koji Amerikanac mogao da bude bezbedan? Svi su bili saglasni da se ne sme dozvoliti da komunizam procveta u Aziji, a Vijetnam je bio mesto gde je on morao biti zaustavljen.

Večernje vesti prikazivale su osmehnute vojnike kako marširaju u formaciji kroz vijetnamsku džunglu i podižu palac ka snimateljima. Nije bilo prolivanja krvi.

Finli ju je obgrlio rukom.

„Nedostajaćeš mi, Kikirikice”, rekao je. Čula je oklevanje u njegovom glasu i znala je da se i on plaši.

Je li to sve vreme krio od nje ili od sebe?

I eto ga, strah i briga koje je cele večeri pokušavala da potisne, da zanemari. Odjednom su postali preveliki da bi mogla da ih podnese. Više nije mogla da okrene glavu na drugu stranu.

Njen brat ide u rat.

2.

Narednih šest meseci Frenki je pisala bratu svake nedelje posle crkve. Zauzvrat je dobijala duhovita pisma o njegovom životu na brodu i ludorijama njegovih drugova mornara. Slao je slike prašuma, mora i peskovitih plaža boje soli koje su bile kao s razglednica. Pisao joj je o žurkama u oficirskom klubu i krovnim barovima u Sajgonu, o zvezdama koje su dolazile da zabavljaju trupe.

U njegovom odsustvu, Frenki je pojačala rad na svom kursu i diplomirala ranije, s pohvalama. Kao tek registrovana medicinska sestra, dobila je prvi posao, radila je noćnu smenu u maloj bolnici u obližnjem San Dijegu. Nedavno je počela da razmišlja o preseljenju iz roditeljske kuće i najmu sopstvenog stana, san koji je podelila s Finlijem tek u pismu od protekle nedelje. *Zamisli, Fine. Da živimo u nekom malom stanu blizu plaže. Možda u Santa Moniki. Kako bismo se zabavljali...*

Sada, te hladne večeri poslednje nedelje novembra, bolnički hodnici su bili tihi. U svojoj uštirkanjoj beloj uniformi, s kapicom pričvršćenom za nalakirani, natapirani bob, Frenki je hodala iza glavne sestre u noćnoj smeni, koja ju je vodila ka privatnoj sobi bez cveća i posetilaca, gde je jedna devojka spavala. Frenki je rečeno – ponovo – kako da obavlja svoj posao.

„Gimnazijalka iz *Svete Ane*”, rekla je glavna sestra za noćnu smenu, zatim uobličila usnama *Dete*, kao da je ta reč sama po sebi greh. Frenki je znala da je *Sveta Ana* lokalni dom za neudate majke, ali to je nešto o čemu nikad niko nije pričao: devojke koje iznenada napuste školu i vrate se mesecima kasnije, tiše i usamljene.

„Infuzija joj je skoro istekla. Mogla bih...”

„Za boga miloga, gospođice Makgrat, znate da niste spremni za to. Koliko ste dugo ovde? Nedelju dana?”

„Dve nedelje, gospođo. I registrovana sam sestra. Moje ocene...”

„Nisu važne. Kliničke veštine su ono o čemu ja brinem, a toga imate malo. Vi treba da proveravate noćne posude, dopunite bokale s vodom, pomognete pacijentkinji da ode do toaleta. Reći ću vam kad budete spremni da uradite nešto više.”

Frenki je tiho uzdahnula. Nije provela sve te duge sate za stolom u biblioteci i ranije stekla zvanje medicinske sestre da bi menjala noćne posude i rastresala jastuke. Kako da stekne kliničke veštine koje su joj potrebne da dobije posao u nekoj prvoklasnoj bolnici?

„Zato, molim vas, zabeležite i nadgledajte nivoe svih infuzija. Ta informacija mi je odmah potrebna. Idite.”

Frenki je klimnula glavom i započela svoj noćni obilazak, idući iz sobe u sobu.

Bilo je skoro tri ujutru kad je stigla u sobu 107.

Polako je otvorila vrata, ne želeći da probudi pacijenta ako to može da izbegne.

„Jesi li došla da vidiš cirkus nakaza?”

Frenki je zastala, ne znajući šta da radi. „Mogu da dođem...”

„Ostani. Molim te.”

Frenki je zatvorila vrata za sobom, pa se zaputila ka krevetu. Pacijent je bio mladić duge, razbarušene kose i bledeg uskog lica. Mrlja plavih i smeđih malja nalik korovu razbokorila mu se iznad gornje usne. Ako se izuzmu invalidska kolica u uglu, izgledao je kao klinac kakvog bi zatekao na surfovanju na Treslsu.

Videla je obrise njegovih nogu, zapravo jedne noge, ispod belog čaršava.

„Možeš da gledaš”, rekao je. „Nemoguće je ne gledati. Ko ne bi gledao u olupinu?”

„Dosađujem vam”, odvrátila je, uzmakavši za korak i počevši da se okreće.

„Nemoj da ideš. Šalju me na psihijatrijsko odeljenje jer sam pokušao da se ubijem. Prisilan oporavak ili neko slično proseravanje. Kao da oni mogu da znaju o čemu ja razmišljam. Bilo kako bilo, ti si možda poslednja neporemećena osoba koju vidim, bar na neko vreme.”

Frenki je oprezno prišla, proverila mu infuziju i pribeležila u svoju tabelu.

„Trebalo je da upotrebim svoj pištolj”, rekao je.

Frenki nije znala šta da kaže. Nikad nije upoznala nikoga ko je pokušao da izvrši samoubistvo. Činilo joj se neučtivim da pita zašto je to uradio, ali jednako neučtivo bi bilo i da ćuti.

„Bio sam trista četrdeset dana u zemlji. Mislio sam da idem kući. To nije dobro. Biti kratkopruglaš.”

Pred Frenkinom očiglednom zbunjenošću, rekao je: „Vi-jetnam.” Uzdahnuo je. „Moja devojka – Džili – ostala je sa mnom, pisala mi ljubavna pisma sve dok nisam nagazio na tu prokletu nagaznu minu i ostao bez noge.” Pogledao je dole. „Rekla mi je da ću se prilagoditi i da budem strpljiv. Pokušavam...”

„To ti je devojka rekla?”

„Teško. Sestra iz Dvanaeste evakuacione bolnice. Pomogla mi je, čoveče. Sedela sa mnom dok sam besneo.” Pogledao je u Frenki i posegnuo za njenom rukom. „Hoćeš li da ostaneš dok ne zaspim, gospođo? Imam te košmare...”

„Naravno, vojniče. Nikud ne idem.”

Frenki ga je i dalje držala za ruku kad je zaspao. Nije mogla da ne pomisli na Finlija, na pisma koja joj je pisao svake nedelje, puna duhovitih priča i lepota predela. *Trebalo bi da vidiš ovdašnju svilu i dragulje, lutko. Mama ne bi prestajala s kupovinom.*

I čoveče, što mornari znaju da se zabavljaju. Ponavljao joj je da se rat bliži kraju. Volter Kronkajt je isto to rekao u večernjim vestima.

Ali rat je još trajao.

A ljudi su umirali. Očigledno su ostajali bez nogu.

Sestra iz Dvanaeste evakuacione bolnice. Pomogla mi je, čoveče.

Frenki nikad nije razmišljala o medicinskim sestrama u Vijetnamu; novine nikad nisu pomenule nijednu ženu. Svakako nisu govorile o ženama u ratu.

Žene mogu da budu heroji.

Na te reči, Frenki kao da se ponovo probudila, osetila je buđenje smeje nove ambicije.

„Mogla bih da služim svojoj zemlji”, rekla je čoveku čiju je ruku držala. Bila je to revolucionarna, zastrašujuća, uzbuđujuća pomisao.

No da li je mogla? Zaista?

Kako da znaš da li imaš snage i hrabrosti za tako nešto? Naravno ako si žena, vaspitavana da budeš dama čija se odvažnost ne stavlja na probu.

Pustila je tu zamisao da se vine, zažmurila, zamislila kako saopštava roditeljima da će se pridružiti mornarici i otići u Vijetnam, kako piše pismo Finliju: *Bubnjevi, molim vas, pridružujem se mornarici i stižem u Vijetnam. Vidimo se uskoro!*

Ako bi to sad uradila, mogli bi da budu zajedno tamo. U zemlji u kojoj se vodi rat.³

Mogla bi da zasluži svoje mesto na zidu heroja, i to ne zato što se dobro udala. Zato što je spasavala živote u ratno vreme.

³ Engl.: *In-country*, biti u zemlji u kojoj je koncentracija aktivnosti (kao što su vojne operacije ili naučna istraživanja) vlade ili građana druge zemlje. (Prim. lekt.)

Njeni roditelji bi bili ponosni na nju, kao što su ponosni na Finlija. Celog života su je učili da je vojna služba porodična obaveza.

Čekaj.

Razmisli o tome, Frenki. Moglo bi da bude opasno.

Ali opasnost nije doprla do nje. Biće na bolničkom brodu, daleko od borbi.

Kad je pustila vojniku ruku, već je bila odlučila.

Proteklih nedelja Frenki je opsesivno planirala odlazak, nikome ne govoreći o svojim namerama, ne tražeći savet. Ponavljala je sebi da uspori, razmisli i pokušala je da razmisli, ali istina je da je znala šta želi da uradi i nije želela da je bilo ko odvрати.

Pošto se na brzinu istuširala, vratila se u svoju sobu, odavno nameštenu za devojčicu, s posteljom ukrašenom baldahinom, čupavim tepihom i tapetama s ružičastom šarom. Izabrala je jednu od staromodnih haljina koje joj je majka tako često kupovala. *Kvalitetni komadi, Franses; tako se žena izdvaja na prvi pogled.*

Kao što je očekivala, u to doba dana kuća je bila prazna. Majka je igrala bridž u kantri klubu, a otac je bio na poslu.

U 13.25 Frenki se dovezla pred najbližu mornaričku regrutnu kancelariju; ispred nje je stajala grupica antiratnih demonstranata uzvikujući slogane i držeći transparente na kojima je pisalo RAT NIJE ZDRAV ZA DECU I OSTALA ŽIVA BIĆA i BOMBARDOVANJE ZARAD MIRA ISTO JE KAO JEBANJE ZARAD NEVINOSTI.

Dvojica dugokosih muškaraca palili su svoje pozive za vojsku – što je bilo protivzakonito – dok im je masa klicala. Frenki nikad nije razumela te proteste. Misle li zaista da će nekoliko plakata ubediti Lindona Džonsona da zaustavi rat?

Zar ne razumeju da će, padne li Vijetnam pred komunizmom, pasti i jugoistočna Azija? Zar nisu čitali kako opaki ti režimi znaju da budu?

Frenki se osećala vrlo upadljivom dok je izlazila iz kola. Stegnula je svoju skupu mornarskoplavu torbicu uza se dok se približavala mnoštvu koje je pevalo *Dođavola, ne, nećemo ići*.

Mnoštvo se okrenulo ka njoj, načas se umirivši.

„To je prokleta mlada republikanka!”, doviknuo je neko.

Frenki se naterala da produži.

„O, čoveče”, rekao je neko drugi. „Ta cura je luda.”

„Ne ulazi unutra, čoveče!”

Frenki je otvorila vrata regrutne kancelarije. Unutra je videla sto ispod znaka na kojem je pisalo: BUDI PATRIOTA, PRIDRUŽI SE MORNARICI. Mornar u uniformi stajao je uz kraj stola.

Frenki je zatvorila vrata za sobom, pa prišla stolu za regrutovanje.

Demonstranti su lupali na stakla. Frenki se trudila da ne trepne, da ne ispolji nervozu ili strah.

„Ja sam medicinska sestra”, rekla je, zanemariivši zvuke koji su dopirali spolja. „Želim da se pridružim mornarici i da volontiram u Vijetnamu.”

Mornar je nervozno pogledao ka mnoštvu napolju. „Koliko imate godina?”

„Dvadeset, gospodine. Dvadeset jednu iduće nedelje.”

„Mornarica zahteva dve godine službe pre nego što vas pošalje u Vijetnam, gospođo. Morate da odradite dve godine kod kuće, u bolnici, pre nego što vas pošalju.”

Dve godine. Rat će se dotad završiti. „Nisu vam potrebne medicinske sestre u Vijetnamu?”

„O, potrebne su nam.”

„Brat mi je u Vijetnamu. Ja... želim da pomognem.”

„Žao mi je, gospođo. Takva su pravila. To je zbog vaše bezbednosti, verujte mi.”

Razočarana, ali ne i obeshrabrena, Frenki je napustila regrutnu kancelariju – brzo prošla pored demonstiranata koji su joj dobacivali prostote – pa u blizini našla telefonsku govornicu, gde je prelistala losanđeleske *Žute strane* i našla adresu najbliže regrutne kancelarije vazduhoplovnih snaga.

Kad je stigla, rekli su joj isto, da joj je potrebno više iskustva kod kuće pre nego što je pošalju za Vijetnam.

U regrutnoj stanici kopnene vojske napokon je čula ono što je želela: *Naravno, gospođo. Kopnenoj vojsci su potrebne medicinske sestre. Možemo vas poslati odmah posle osnovne obuke.*

Frenki se potpisala na tačkastoj liniji i tek tako postala potporučnica Franses Makgrat.